

Ida-Viru maakonna õiglase ülemineku platvormi II kokkusaamine 16.09.2020.

Kiviõli Seikluskeskus

Kokkusaamise kokkuvõte.

Arutusel:

1. Ülevaade Ida-Virumaa elanike arvamuskorje tulemustest
2. Ülevaade 27.08. ja 08.09. seminaride aruteludest ja ettepanekutest.
3. Platvormi ettepanekud juhtkomisjonile

1. Ülevaade Ida-Virumaa elanike arvamuskorje tulemustest

Kokku osales küsitluses ligi 1600 inimest (14.09.2020. seisuga). Ca 10% vastanutest ei ela Ida-Virumaal. Vastanute hulgas on Ida-Virumaa rahvastikustruktuuriga võrreldes oluliselt enam (ca 20% ulatuses) eestikeelseid vastanuid ning vastavalt vähem esindatud venekeelsed vastajad.

Mehed on vastanute hulgas mõnevõrra (ca 10% ulatuses) allaesindatud ning naised vastavalt üleesindatud. Vastanute vanusstruktuuris on üleesindatud nooremas ja keskmises tööeas inimesed (20-49.a.), allaesindatud on alla 20-aastaste ja enam kui 60-aastaste arvamus (vastavalt -11% ja -26%).

Vastanute hulgas on rahvastiku struktuuriga võrreldes oluliselt enam kõrgharidusega inimesi (+34%), allaesindatud on nii kesk/kutsehariduse kui ka alg/põhiharidusega inimesed (vastavalt -24% ja -11%).

Põhitegevuse osas vastab vastanute struktuur üldiselt piirkonna tööealiste elanike struktuurile. Kui üldse, siis on töötavate inimeste grupp veidike üleesindatud ja mittetöötavate grupp allaesindatud. Samas on maakonna kogurahvastikus oluliselt enam lapsi (kellest suur osa ei saakski iseseisvalt arvamuskorjjes osaleda) ning vanemaealisi inimesi.

Analüüsides vastanute profiili, tulevad esile mõned keskmisest eristuvad rõhuasetused:

- Eesti keeles vastanud peavad teistest mõnevõrra olulisemaks hoonete energiatõhusust, internetiühendusi, avaliku ruumi, transpordiühendusi ja kasutusele jäänud maade taaskasutuselevõttu. Vähemoluliseks peetakse tööstussektori arendamist, põlevkivitööstuse kaasajastamist ja sektori töötajate sissetulekute kompenseerimist.
- Vene keeles vastanud peavad seevastu olulisemaks just tööstussektori arendamist ja põlevkivitööstuse kaasajastamist. Vähem oluliseks peetakse hoonete energiatõhusust.
- Väljaspool Ida-Virumaad elavad vastanud peavad teistest olulisemaks põlevkivisektori töötajate ümberõpet, uute tehnoloogiate alast teadus-arendustegevust ning ühiskondliku aktiivsuse suurendamist. Vähem oluliseks peetakse uute maavarade kasutuselevõttu, sotsiaal-tervishoiu arendamist ja põlevkivitööstuse kaasajastamist. Küsimustiku põhjal ei saa järeldada, kas vastajad olid inimesed, kes olid varem Ida-Virumaalt ära kolinud, või kogu aeg väljaspool elanud.
- Noored (alla 30-aastased) peavad teistest mõnevõrra olulisemaks taastuvenergia tootmist ja transpordiühendusi ning vähemoluliseks tööstussektori arendamist, uute maavarade kasutuselevõttu ja põlevkivitööstuse kaasajastamist.
- Mittetöötavad inimesed peavad teistest mõnevõrra olulisemaks transpordiühendusi ja puhta looduskeskkonna tagamist ning vähemoluliseks sarnaselt noortega tööstussektori arendamist, põlevkivisektori kaasajastamist ja sealsete töötajate ümberõpet ning ka uute ettevõtete loomist.

- Hariduse lõikes peavad kõrgharidusega inimesed madalama haridustasemega inimestega võrreldes olulisemaks teadus-arendustegevus ja vähemoluliseks töötajate toetamist ja transpordiühendusi ning vastupidi.

Küsitluse täpsema analüüsi avaldab Rahandusministeerium lähiajal.

Osalejad nentisid, et tegemist on olulise sisendiga, arvestades vastajate hulka, kuid kindlasti peab teatud järeldusi teaduspõhiselt valideerima.

2. Ülevaade 27.08. ja 08.09. seminaride aruteludest ja ettepanekutest.

27. augustil toimus seminar TÜ Narva kolledžis. Arutusel olid energeetika, ettevõtlus, tööturg, teadus-arendustegevused.

Mõtted ja tähelepanekud:

Taastuenergia osakaal tulevikus kindlasti suureneb ning elekter on tulevikus peamine energiaallikas. Enamus taastuenergia tootmisest (tuul ja päike) on juhtimatu, tulevikus on kindlasti vajadus juhitavate energiatootmis- või salvestusseadmete järele, mis tagavad varustuskindluse ja tipukoormuse katmise. TalTech teadlased on oma CO₂ heitmete kinni püüdmise ja puhastamise uuringuga jõudnud lahendusteni, mis on katseseadmetes testimisel ja hetkel nende esialgne seisukoht on, et põlevkivi põletamisel tekkivatest suitsugaasidest on võimalik CO₂ „kinni püüda“ ja puhastada.

8. september toimus veebina ZOOM keskkonnas. Arutusel oli keskkond, elukeskkond ja sotsiaalne kaasatus.

Mõtted ja tähelepanekud:

Ida-Viru teadusnõukogu liige, TÜ ühiskonnateaduste instituudi juhataja PhD Margit Keller käsitles oma ettekandes, milline ühiskondlik muutus õiglane üleminek on. Mõtlemine paneb asjaolu, et 30 a pärast võib 50% maakonna elamufondist olla kasutuskõlbmatu. Jätkuvalt on probleeme nii tekkiva kui ka jääkreostusega, kuid mitte midagi sellist, mis ei oleks lahendatav. Seminaridel leidis väga palju käsitlemist, kas toetada pigem suuri (ettevõtteid), kes suudavad saavutada mastaabiefekti või väiksemaid, kes on paindlikuma ja innovatiivsemad.

Kokkuvõtted seminaride aruteludest on IVOL-i ja Rahandusministeeriumi kodulehtedel.

3. Platvormi ettepanekud juhtkomisjonile

Platvormi koordinaator Hardi Murula tõi välja, et lisaks pikaajalisele ja toimivale plaanile on edukaks üleminekuks teatud eeldused, ilma milleta on strateegia rakendamine keeruline.

- **Kaevandusala kompetentsi säilitamine ja edasi arendamine vähemalt aastani 2040**
Põhjendused: edukaks rohepöördeks on vaja väga suures koguses erinevaid mineraalseid toorained (metallid), mille osas on Euroopa Liit sõltuv impordist. Virumaal on teadaolevalt loodusressursse, mis vääri uurimist, kuid viimased 20 a ei ole süsteemselt sellega tegeletud. Eelmisel aastal alustas Eesti Geoloogiateenistus uuringutega, kuid „augu puurimisest“ kaevandamiseni on pikk aeg ning kui me 20 a pärast otsustame, et otstarbekas on maavarade kaevandamisega tegeleda, sest meie teadmiste tase ja tehnoloogia areng on olnud piisvat, et tagada minimaalne häiring keskkonnale ning maksimaalne lisandväärtus ja meil puudub kaevandusala kompetents (mitte ainult kaevurid vaid ka insenerid, teadus-arendustegevus jms) peame me vastava kompetentsi sisse ostma. Samas peab kogukonnale jääma võimalus kohalikest häiringutest tulenevalt soovi korral ka kaevandustegevusele vastu seista. Oluline on selgitada inimestele, et ka taastuenergia suurendab survet kaevandustegevuse laiendamiseks.
- **Põlevkivi õlitööstuse toimimine aastani 2040**

Põhjendused: vaatamata sellele, et vedelkütuste tootmine ei ole hetkel EL kliimadialoogi fookuses on õlitootmine samastatud põlevkivi põletamisega elektritootmises. Isegi tegutsevate ja rajatava uue Enefit 280 õlitehasega, täidab Eesti 2030 võetud kliimaeesmärgid. Ettevõtted vajavad töörahu ja kindlust, et siseriiklikult tehakse kõik, et olemasolevad tootmiseseadmed mõistliku aja jooksul amortiseerida. Ennatlik ja täiendav surve õlitööstuste sulgemiseks varem võib põhjustada ettevõtjate järsult intensiivistuvast majandustegevusest tulenevalt lühiajaliselt suuremat keskkonnakoormust ja vähendab oluliselt ettevõtjate motivatsiooni tehnoloogia edasiarendamiseks ning alternatiivsete tegevustega alustamiseks (niikuinii peame kinni panema!). 10 a jooksul ei suuda me õlitootmise asemele samaväärset tööstus või muud ettevõtlust luua. Keskkonnanäihendused märkisid, et selge eesmärgi seadmisel oleks võimalik väljuda põlevkivienergeetikast, sh õlitootmisest hiljemalt 2030. aastaks. Õlitööstusele pikaajalise garantii andmine võib aga riigile tähendada suurt täiendavat rahalist ja ka mainelist kulu. Ka ambitsioonikama väljumise puhul tuleb arutada, kas ja kuidas hüvitada ettevõtjate investeeringud.

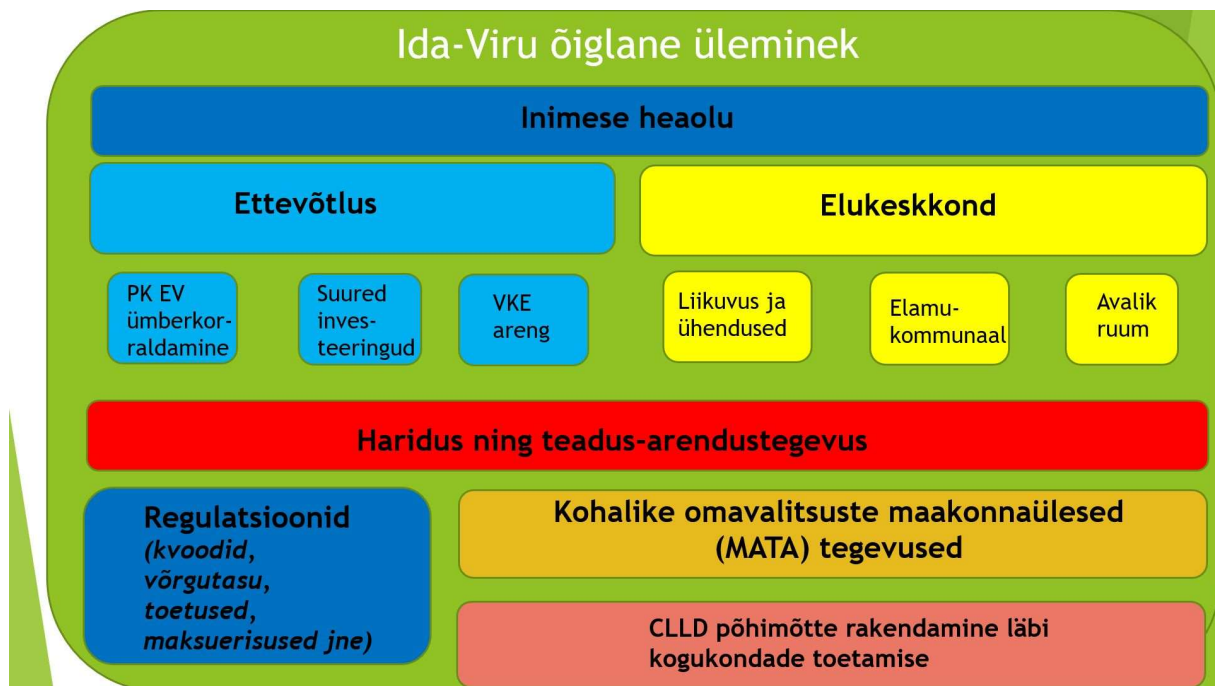
- **Piirkondlik elektritootmis ja varustuskindlus**

Põhjendused: vaatamata taastuvenergia osakaalu suurenemisele ja ühenduste paranemisega (Sooe, Rootsi, Poola) on lahenduseta küsimus, milline on Eesti enda juhitav elektritootmise seade, mis tagab meie varustuskindluse ja tipukoormuse katmise. Me ei ole nii rikas ühiskond, et saaksime Auvere jaama maksumuse lihtsalt kuludesse kanda, peame leidma võimalused jaama toimimiseks vähemalt minimaalse vajaliku amortisatsioonijärgi CCUS tehnoloogiaid kasutades (eeldusel, et ka see ei ole lubamatult kallis). Head elektritööstused võivad tagada küll kodumajapidamiste ja väikeettevõtete vajaduse, kui aga soovime põlevkivitööstuse kõrvale muud tööstust arendada on üheks esimeseks küsimuseks energia. Miks peaks investor rajama oma tootmise siia, maksma lisaks elektri hinnale kõrget ülekandetasu, kui ta võib oma tootmise rajada Soome tuumajaama või Norra hüdroelektrijaama lähedusse? Samas, elektritootmise hajumisel laiemalt üle Eesti peaks õiglase ülemineku kontekstis eelkõige tegelema Ida-Virumaa sotsiaal-majanduslike väljakutsetega.

Arutelu käigus leiti, et puudu on üks oluline eduka õiglase ülemineku eeldus –

INIMENE. Meie maakonna rahvaarv ei tohi kiiresti väheneda, elanikud peavad olema hästi informeeritud olemasolevast olukorrast ning maakonna ees seisvatest väljakutsetest. Samuti peavad nad olema motiveeritud muutustega kaasa minemiseks. Olulist tähelepanu tuleb pöörata maakonna noortele, pakkuda neile atraktiivset elukeskkonda ja arenguvõimalusi.

Hardi Murula esitles esialgset Ida-Virumaa õiglase ülemineku mudelit, mille fookuses on inimese heaolu ning välja pakutud esialgsed meetmed selle saavutamiseks:



Eduka õiglase ülemineku eeldused ja võimalik mudel esitatakse õiglase ülemineku juhtkomisjonile arutamiseks.

Kokkuvõtte koostas: Hardi Murula